

[WiderScreen.fi 2/2007](#)
21.12.2007

Elokuvan est-etiikkaa

Kaisa Hiltunen
FT, tutkija
Nykykulttuurin tutkimuskeskus
Jyväskylän yliopisto

Tulostettavat versiot

- [htm](#)
- [pdf](#)

[\[takaisin\]](#)

Elokuvan est-etiikkaa

Käsittepari estetiikka ja etiikka ovat punoutuneet toisiinsa viimeaikaisessa taiteen- ja kulttuurintutkimuksessa varsin tiiviisti. Estetiikan ja etiikan suhdetta käsittelevää kirjallisuutta on ilmestynyt runsaasti sekä maailmalla että meillä 1990-luvulta alkaen. Taiteen ilmiöitä ei enää nähdä muusta elämästä irrallisina, niin kuin estetiikaksi kutsutun tieteenalan piirissä joskus muinoin tehtiin.

Elokuva- ja mediatutkimuksessakaan esteettis-formalistinen tarkastelu ei ole riittänyt enää aikoihin. Tähän on ainakin yksi, jo kliseeksi muodostunut, mutta edelleen pätevä syy: liikkuva kuva muokkaa käsityksiämme maailmasta voimakkaammin kuin koskaan ennen, sillä ihmiset viettävät medioiden parissa entistä enemmän aikaa. Samaan aikaan kun yhä useampi tavallinen kansalainen tuottaa omaa audiovisuaalista materiaaliaan, niin mediassa, esimerkiksi dokumenttielokuviissa, käsitellään entistä yksityisempiä ja sensitiivisempiä asioita. Muun muassa tämän julkisen ja yksityisen välisen rajan hämärtyminen vuoksi emme voi sulkeutua taiteen autonomiseen maailmaan, vaan meidän on rohkeasti katsottava, mitä elävä kuva meille maailmasta kertoo ja miten. Kysymykset esimerkiksi totuudesta, vastuusta ja moraalista eivät suinkaan ole vanhentuneita.

Viimeisen noin kymmenen vuoden aikana elokuva- ja mediatutkimuksessa on tapahtunut vähittäinen "paradigman" muutos, jota voidaan luonnehtia ruumiilliseksi käännteeksi. Tämän käänteen myötä tunteet, kokemuksellisuus ja keho on pitkistä aikaa hyväksytty vakavasti otettavan tutkimuksen kohteiksi. Ne kytkeytyvät monin tavoin kysymyksiin eettisyydestä; ei ainoastaan esitetyn vaan myös kokijan ajattelun etiikasta. Elokuvatutkimuksessa estetiikka ei ole koskaan rajoittunut kysymykseen kauneudesta, vaan laajemmin kokemusten ilmaisemisen problematiikkaan.

Estetiikan ja etiikan suhteen määrittely ei toki ole yksinomaan tutkijoiden heiniä. Aivan tavallinen elokuvien kuluttajakin saattaa yllättäen joutua eettisten kysymysten äärelle. Elokuva voi kyseenalaistaa motiivimme ja saatamme herätä pohtimaan reaktioitamme kesken katsomisen. Miksi katson tätä? Saako tässä kohtaa nauraa? Ehkä poistumme kesken esityksen. Tällöin elokuva on saattanut onnistua kyseenalaistamaan hartaasti vaalimiamme arvoja ja uskomuksia, tai käsityksemme siitä, mitä elokuvan ylipäätään tulisi olla. Ehkä teos on saanut meidät kyseenalaistamaan tekijän tarkoitusperät.

Elokuva- ja mediakirjoittelun piirissä eettisiin ja moraalisiin kannanottoihin ovat kirvoittaneet paitsi yksittäiset elokuvat niin myös yleisemmät esteettisen kokemuksen luonnetta koskevat kysymykset. Tutkimusten skaala on ulottunut tekijöiden tarkoitusperien ja teosten vaikutusten pohtimisesta periaatteellisiin kysymyksiin esimerkiksi fiktion ja todellisuuden välisistä suhteista, totuuden mahdollisuudesta, "toiseuksien" esittämisestä ja kuvauksen kohteen kunnioittamisesta.

Vuoden 2007 viimeinen *WiderScreen* kantaa kortensa tähän haastavaan ja moniulotteiseen keskusteluun elokuva- ja mediataidetta tarkastelevien kirjoitusten kautta. Artikkeleissa lomittuvat toisiinsa yksittäistapausten analyysi ja teoria sekä tekijän ja kokijan näkökulma. Myös kiinnostus ruumiillisuuteen näkyy kysymyksenasetteluissa. Totuus, vastuu, vaikuttaminen, hyvä elämä ja sanomattomasta kertominen tematisoituvat useissa artikkeleissa. Lisäksi väkivalta, kestoaihe, jota ei kuitenkaan ole kaluttu loppuun, puhuttaa useaa kirjoittajaa.

Avausartikkelissa Henry Bacon käsittelee väkivallan poetiikkaa katsojan näkökulmasta. Bacon tarkastelee niitä moninaisia, ja yllättäviäkin, psykologisia tarpeita, joihin elokuvaväkivalta vastaa ja tapoja, joilla sitä oikeutetaan. Kaisa Hiltusen analyysin kohteena on ranskalaisohjaaja Gaspar Noén *Irreversible* ja sen aggressiivinen, ravisuttava tyyli sekä brutaali sisältö. Elokuvan estetiikkaa erittelemällä Hiltunen pohtii, miksi elokuva tuntuu seisovan eettisesti kovin huteralla perustalla.

Suuret inhimilliset tragediat ovat kiinnostaneet dokumentaristeja ja fiktio-ohjaajia kautta aikojen. Sotia ja katastrofeja käsitteleviin teoksiin kytkeytyy laajoja, representaation mahdollisuutta ja oikeutusta koskevia kysymyksiä. Miten elokuva voi kertoa joukkotuhosta, inhimillisen ymmärryksen ylittävästä kärsimyksestä, kysyy Tero Karppi artikkelissaan. Hän lähestyy kysymystä ajan ja muistin näkökulmasta analyysikohteenaan Alain Resnaisin dokumentaarinen elokuva *Yö ja usva*.

Elokuvat tarjoavat välähdyksiä erilaisista, oudoistakin, elämäntavoista. Aki Kaurismäen *Calamari Unionissa* omalaatuista elämisen tyyliään toteuttava Frankien klaani vaeltaa paremman elämän perässä. Juha Oravala tulkitsee Frankeja nomadeina, joiden toiminta havainnollistaa postmodernia etiikkaa. Oravalan teoreettisena lähtökohtana on Deleuzen ja Guattarin kirjoitukset nomadisesta kokemuksesta.

Kysymykset elokuvantekijän vastuusta nousevat kenties painokkaimmin esille

yhteiskunnallisia ongelmia ja arkoja subjektiivisia aiheita käsittelevien dokumentaaristen elokuvien ja mediataideteosten yhteydessä. Minna Rainion artikkelissa vastuun kysymyksiä pohditaan sekä mediataiteilijan että tutkijan äänellä. Rainio analysoi yhdessä Mark Robertsin kanssa tekemiensä, naiskauppaa ja pakolaisuutta käsittelevien videoinstallaatioiden est/eettisiä ratkaisuja: miten arkoja aiheita voi käsitellä rakentavasti ja tuoreesti.

Kokeellisten elokuvien tekijän Sarah Milesin töissä konventioiden rikkominen ja toden ja fiktion rajan tutkiminen liittyvät eettisiin pyrkimyksiin. Lotta Kähkösen artikkelin pohjana on Milesin haastattelu, jossa Kähkönen pyysi tätä kertomaan, miten eettiset ratkaisut näkyvät hänen työssään "vaiettujen" tarinoiden kertojana.

Kaisa Hiltunen

[WiderScreen.fi 3/2007](http://WiderScreen.fi/3/2007)

© WiderScreen.fi 21.12.2007

ISSN 1795-6161

wider
screen

arkisto

toimitus

palaute

